

COMMISSIE VOOR VERZEKERINGEN

Brussel, 10 NOVEMBER 2011

DOC C/2011/3

ADVIES

**over wetsvoorstellen die de verzekering buiten-
contractuele aansprakelijkheid van minderjarigen
betreffen**

1. INLEIDING

De Minister van Financiën heeft twee wetsvoorstellen ter advies aan de Commissie voor Verzekeringen voorgelegd. Het betreft het in de Senaat ingediende wetsvoorstel 5-592 tot wijziging van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, met het oog op de verbetering van de rechtspositie van de minderjarige kinderen en de ouders in geval van een extra-contractuele aansprakelijkheid en het in de Kamer ingediende wetsvoorstel DOC 53 - 0995 tot wijziging van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, met het oog op de verbetering van de rechtspositie van de minderjarige kinderen en de ouders in geval van een extra-contractuele aansprakelijkheid. Beide wetsvoorstellen zijn inhoudelijk identiek.

II. BESPREKING VAN DE WETSVORSTELLEN

1. De problematiek van de dekking van de opzettelijke fout van minderjarigen

De Commissie verwijst naar haar advies DOC-C-2000-18 van 30 juni 2003, dat zij op eigen initiatief uitbracht betreffende de dekking van de opzettelijke fout van minderjarigen in het kader van de polis burgerrechtelijke aansprakelijkheid.

In dit advies pleitte de Commissie voor een grotere bescherming van de minderjarige en hun gezin. De Commissie ging unaniem akkoord om aan de aansprakelijkheidsverzekeraar in ieder geval de contractuele vrijheid te laten om ook dekking te verlenen voor de

COMMISSION DES ASSURANCES

Bruxelles, le 10 NOVEMBRE 2011

DOC C/2011/3

AVIS

**sur les propositions de loi relatives à l'assurance
de la responsabilité civile extracontractuelle des
mineurs**

1. INTRODUCTION

Le Ministre des Finances a soumis deux propositions de loi à l'avis de la Commission des Assurances. Il s'agit de la proposition de loi 5-592 modifiant la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre en vue d'améliorer le statut juridique des enfants mineurs et des parents en cas de responsabilité extra-contractuelle, qui a été déposée au Sénat, et de la proposition de loi DOC 53 - 0995 modifiant la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre en vue d'améliorer le statut juridique des enfants mineurs et des parents en cas de responsabilité extra-contractuelle, qui a été déposée à la Chambre. Les deux propositions de loi sont de contenu identique.

II. EXAMEN DES PROPOSITIONS DE LOI

1. La problématique de la couverture de la faute intentionnelle d'enfants mineurs

La Commission se réfère à son avis DOC-C-2000-18 du 30 juin 2003, qu'elle avait émis d'initiative concernant la couverture de la faute intentionnelle des mineurs au départ de la police responsabilité civile.

Dans cet avis, la Commission plaidait pour une meilleure protection des enfants mineurs et de leur famille. La Commission était d'accord à l'unanimité pour que l'assureur de la responsabilité dispose en tout cas de la liberté contractuelle de couvrir également la responsa-

persoonlijke aansprakelijkheid van minderjarigen wegens opzettelijk veroorzaakt schadegeval tot en met de leeftijd van 16 jaar. De meerderheid van de commissieleden stelden bovendien voor om in de verzekering B.A. prive-leven de wettelijke verplichting op te leggen om dekking te verlenen voor opzettelijke schadegevallen gepleegd door minderjarigen tot een bepaalde leeftijd, maar er was geen eensgezindheid betreffende het vastleggen van die leeftijd. De Commissie benadrukte tevens dat in geval van invoering van een wettelijke regeling voor de verzekering van opzettelijke schadegevallen veroorzaakt door minderjarigen, minstens een gelijke wettelijke bescherming moet worden gegarandeerd met betrekking tot de grove schuld gepleegd door minderjarigen.

Artikel 41 van de wet van 25 juni 1992 op de Landverzekeringsovereenkomst (hierna "WLVO") voorziet de afstand van de subrogatie tegen gezinsleden, of bij de verzekerde inwonende personen, behoudens ingeval van kwaad opzet.

Bij Koninklijk Besluit van 3 oktober 2006 (waarvoor de Commissie haar advies DOC-C-2005-8 van 31 maart 2006 verleende) is reeds een (gedeeltelijke) oplossing uitgewerkt ter financiële bescherming van de minderjarigen: artikel 7 van het Koninklijk Besluit van 12 januari 1984 tot vaststelling van de minimumgarantievoorwaarden van de verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privéleven (hierna KB BA Privé Leven) beperkt het subrogatierecht en het recht van verhaal van de verzekeraar tot een maximumbedrag. Deze beperking van het verhaal is van toepassing op de verzekering BA privé leven en op iedere verzekeringsovereenkomst die dezelfde risico's aanvullend of bijkomend dekt, zoals een schoolverzekering of polis verenigingsleven (artikel 2, tweede lid, KB BA Privé Leven).

Met betrekking tot de regeling inzake de verzekering van het opzettelijk schadegeval zoals bepaald in artikel 8, eerste lid, WLVO oordeelt het Hof van Cassatie dat een schadegeval opzettelijk veroorzaakt is als de verzekerde vrijwillige en bewust schade heeft toegebracht (Cass. 24 april 2009), dat de opzettelijke fout van een

bilité personnelle des mineurs pour les dommages causés intentionnellement jusqu'à et y compris l'âge de 16 ans. La majorité des membres de la Commission proposaient en outre d'introduire dans l'assurance RC vie privée l'obligation légale d'accorder la couverture des sinistres intentionnels causés par des mineurs en dessous d'un certain âge, mais il n'y avait pas d'unanimité sur la fixation de cet âge. La Commission soulignait également que l'instauration d'un régime légal de couverture des sinistres intentionnels causés par des mineurs supposait la garantie d'une protection légale au moins équivalente en cas de fautes lourdes commises par des mineurs.

L'article 41 de la loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre (ci-après "LCAT") prévoit que la subrogation ne joue pas contre les membres de la famille de l'assuré ni contre les personnes vivant à son foyer, sauf en cas de malveillance.

Un arrêté royal du 3 octobre 2006 (sur lequel la Commission a rendu son avis DOC-C-2005-8 du 31 mars 2006) a élaboré une solution (partielle) en vue de pourvoir à la protection financière des mineurs : l'article 7 de l'arrêté royal du 12 janvier 1984 déterminant les conditions minimales de garantie des contrats d'assurance couvrant la responsabilité civile extracontractuelle relative à la vie privée (ci-après "AR RC vie privée") limite le droit de subrogation et le droit de recours de l'assureur à un montant maximum. Cette limitation du recours est applicable à l'assurance RC vie privée et à tout contrat d'assurances qui couvre les mêmes risques à titre complémentaire ou accessoire, telle qu'une assurance scolaire ou une police vie associative (article 2, alinéa 2, de l'AR RC vie privée).

Concernant le régime relatif à l'assurance du sinistre intentionnel, tel que visé à l'article 8, alinéa 1er, de la LCAT, la Cour de cassation estime qu'un sinistre a été causé intentionnellement dès lors que l'assuré a sciemment et volontairement causé un dommage (Cass. 24 avril 2009), que la faute intentionnelle d'une autre

andere persoon niet ingeroepen kan worden tegen degene die voor deze persoon civielrechtelijk aansprakelijk is en hiervoor verzekerd is (persoonlijk karakter van opzet) (Cass. 25 maart 2003) en dat de bewijslast van het opzettelijk schadegeval rust op de verzekeraar (Cass. 7 juni 2001 en 18 januari 2002). In het arrest van 11 januari 2010 oordeelde het Hof van Cassatie tevens dat de bij zijn ouders inwonende minderjarige die een opzettelijke daad heeft begaan en die als verzekerde wordt aangewezen in de door zijn ouders gesloten verzekeringsovereenkomst BA privéleven een verzekerde is in de zin van artikel 88, eerste lid WLVO en dat hij verzekerde is zelfs als de verzekeraar geen dekking aan hem heeft verleend maar de benadeelde alleen heeft vergoed tot dekking van de aansprakelijkheid van zijn verzekerde ouders. Uit het feit dat de verzekeraar de vergoeding niet tot dekking van de aansprakelijkheid van de minderjarige heeft uitgekeerd, kan naar het oordeel van het Hof niet worden afgeleid dat die minderjarige een derde is in de zin van artikel 41, eerste lid, WLVO, zodat de BA-verzekeraar geen subrogatievordering kan instellen tegen deze minderjarige.

Met betrekking tot de regeling inzake de verzekering van de grove schuld in de zin van artikel 8, tweede lid, WLVO oordeelt het Hof van Cassatie dat de gevallen van grove schuld op duidelijke en beperkende wijze in de overeenkomst moeten worden bepaald (Cass. 29 juni 2009); dat de staat van alcoholintoxicatie die oorzaak of medeoorzaak is van het ongeval, geen feit is dat aan het schadegeval voorafgaat zodat de excepties, de nietigheid en het verval van recht, voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst, welke hun oorzaak vinden in een dergelijk feit, niet aan de benadeelde persoon kunnen worden tegengeworpen (Cass. 24 oktober 2000 en 25 mei 2007), en dat de bewijslast van het oorzakelijk verband tussen de grove schuld en het schadegeval op de verzekeraar rust (Cass. 12 oktober 2007 en Cass. 13 september 2010).

Uit de praktijk blijkt dat op de Belgische verzekeringsmarkt de meeste verzekeraars de persoonlijke opzettelijke fout en de grove fout van minderjarigen dekken tot de leeftijd van 16 jaar, zonder verhaal. Boven deze leeftijd blijft nog steeds de aansprakelijkheid van de ouders gedekt en sommige verzeke-

personne ne peut être invoquée contre celui qui est civilement responsable pour celle-ci et qui est assuré à cette fin (caractère personnel de l'intention) (Cass. 25 mars 2003) et que la charge de la preuve du sinistre intentionnel incombe à l'assureur (Cass. 7 juin 2001 et 18 janvier 2002). Dans son arrêt du 11 janvier 2010, la Cour de cassation a également jugé que le mineur vivant au foyer de ses parents, auteur d'un acte intentionnel, qui est mentionné comme assuré dans le contrat d'assurance RC vie privée souscrit par ses parents, est un assuré au sens de l'article 88, alinéa 1er, de la LCAT, même si l'assureur n'est pas intervenu à son profit mais a payé des indemnités à la personne lésée uniquement pour couvrir la responsabilité civile de ses parents assurés. La Cour estime que l'on ne peut déduire de la circonstance que l'assureur n'a pas payé les indemnités pour couvrir la responsabilité du mineur, que ce dernier est un tiers au sens de l'article 41, alinéa 1er, de la LCAT, de sorte que l'assureur RC ne peut intenter une action subrogatoire contre ce mineur.

Concernant le régime relatif à l'assurance de la faute lourde au sens de l'article 8, alinéa 2, de la LCAT, la Cour de cassation estime que les cas de faute lourde doivent être déterminés de manière claire et limitative dans le contrat (Cass. 29 juin 2009), que l'état d'intoxication alcoolique, qui est la cause ou l'une des causes d'un accident, n'est pas un fait antérieur au sinistre de sorte que les exceptions, nullité et déchéances découlant de la loi ou du contrat, trouvant leur cause dans un tel fait, ne peuvent être opposées à la personne lésée (Cass. 24 octobre 2000 et 25 mai 2007) et que la charge de la preuve du lien de causalité entre la faute lourde et le sinistre incombe à l'assureur (Cass. 12 octobre 2007 et 13 septembre 2010).

Il ressort de la pratique que, sur le marché belge des assurances, la plupart des assureurs couvrent la faute intentionnelle personnelle et la faute lourde des mineurs jusqu'à l'âge de 16 ans, sans recours. Au delà de cet âge, la responsabilité des parents reste toujours couverte et certains assureurs limitent contractuelle-

raars beperken ook contractueel het maximumbedrag van verhaal of subrogatie tegen de minderjarige tot een bedrag dat lager is dan het door de reglementering toegelaten maximumbedrag.

De praktijk van het verzekeren van de opzettelijke fout is niet in overeenstemming met artikel 8, eerste lid, WLVO. In dat opzicht is het opportuun om de WLVO aan te passen zodat de verzekering van de opzettelijke fout van minderjarigen coherent is met het juridisch kader.

2. De voorgelegde wetsvoorstellen

A. Algemeen

De Commissie onderschrijft het streven naar duidelijkheid en rechtszekerheid. De vertegenwoordigers van de tussenpersonen wijzen erop dat zij geconfronteerd worden met hoofdzakelijk twee problemen. Vooreerst is er de twijfel of het verhaalsrecht (of subrogatierecht) tegenover de minderjarige op het ogenblik dat hij meerderjarig wordt, effectief zal uitgevoerd worden. Daarnaast is er onduidelijkheid over de toepassing van de notie "de jaren des onderscheids".

Verscheidene commissieleden wijzen er op dat naast de bescherming van de minderjarigen ook het belang van de maatschappij en van het slachtoffer in acht moet genomen worden. In dat verband rijst de vraag of het voor de maatschappij opportuun is dat (alle) opzettelijke fouten van alle minderjarigen zouden verzekerd worden. Uit de ervaringen in justitie blijkt dat slachtoffers het er moeilijk mee hebben wanneer de minderjarige daders die hen schade hebben berokkend, volledig verzekerd zijn en zelf geen enkel deel van de schade dienen te dragen.

De keuze van de oplossing hangt mede af van de vraag wiens belangen precies dienen behartigd te worden. Opteert men ervoor vooral aandacht te geven aan de bescherming van de belangen van de slachtoffers, dan kan een oplossing gevonden worden in het (gedeeltelijk) toepasselijk maken van artikel

ment le montant maximum du recours ou de la subrogation contre le mineur à un montant qui est inférieur au montant maximum autorisé par la réglementation.

La pratique de l'assurance de la faute intentionnelle n'est pas conforme à l'article 8, alinéa 1er, de la LCAT. Il est dès lors opportuun d'adapter la LCAT de manière à ce que l'assurance de la faute intentionnelle des mineurs soit en phase avec le cadre juridique.

2. Les propositions de loi présentées

A. Généralités

La Commission souscrit à l'objectif de clarté et de sécurité juridique. Les représentants des intermédiaires relèvent qu'ils sont essentiellement confrontés à deux problèmes. Le premier est le doute qui existe quant à savoir si le droit de recours (ou le droit de subrogation) envers le mineur sera effectivement exercé au moment où celui-ci deviendra majeur. Le second est la zone d'ombre qui entoure l'application de la notion d'"âge du discernement".

Plusieurs membres de la Commission font observer qu'il convient de prendre en considération non seulement la protection des mineurs, mais également l'intérêt de la société et de la victime. A cet égard se pose la question de savoir s'il est opportuun pour la société que (toutes) les fautes intentionnelles de tous les mineurs soient assurées. Il ressort des expériences en justice que les victimes ont du mal à accepter que les mineurs qui leur ont causé des dommages soient entièrement assurés et ne doivent supporter eux-mêmes aucune partie des dommages.

Le choix de la solution dépend en partie de la question de savoir de qui les intérêts doivent précisément être préservés. Si l'on choisit de porter surtout attention à la protection des intérêts des victimes, la solution peut consister à déclarer l'article 87, § 1er, de la LCAT (partiellement) applicable aux assurances non

87, §1, WLVO op de niet-verplichte verzekeringen, zodat ook voor deze verzekeringen de excepties van opzettelijke of grove fout door een minderjarige niet tegenstelbaar zijn aan de slachtoffers.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen zijn van mening dat, met uitzondering van de mogelijkheid tot verzekeraarheid van de opzettelijke daden van minderjarigen, de bestaande teksten tegemoetkomen aan de doelstelling van de wetsvoorstellen. Zij stellen dat onder het huidige recht het slachtoffer in principe wordt vergoed op basis van de aansprakelijkheid van de ouders en tegen de minderjarige slechts een beperkt verhaal wordt uitgeoefend door de verzekeraar. Aldus wordt enerzijds de financiële toestand van de minderjarige niet blijvend verzwakt en wordt hem anderzijds een minimum aan verantwoordelijkheidsbesef bijgebracht.

De vertegenwoordigers van de tussenpersonen en van de verbruikers vragen dat zou gestreefd worden naar een wettelijke regeling tot bescherming van de slachtoffers, zonder de gezinnen te zwaar te belasten.

De vertegenwoordigers van de verbruikers benadrukken dat de verzekering BA Privé Leven rechtszekerheid moet bieden over de dekking en dat er duidelijkheid moet zijn over de interpretatie van de begrippen opzet, grove schuld en de bewijslast ervan. De wetsvoorstellen zijn daarom naar hun mening verdienstelijk en wijzen terecht, in de toelichting, op de onduidelijkheid in de rechtspraak en de evolutie in verband met begrippen "opzet" en zware fout.

Zij erkennen de nood aan bescherming van de ouders en minderjarigen doch zonder een vrijbrief voor buitensporig gedrag. Deze vertegenwoordigers menen dat de onderschrijvers van een polis BA Privé Leven rechtszekerheid moeten hebben in verband met het bestaan en de inhoud van de dekking. Zij willen zich binnen het kader van dit advies niet uitspreken over de maatschappelijke aspecten van dit debat, teneinde niet in een politieke discussie terecht te komen.

obligatoires, de manière à ce que, pour ces assurances également, les exceptions de faute intentionnelle ou de faute lourde commise par un mineur soient inopposables aux victimes.

Les représentants des entreprises d'assurances estiment qu'à l'exception de l'assurabilité des actes intentionnels des mineurs, l'objectif poursuivi par les auteurs des propositions de loi est déjà rencontré par les textes existants. Ils soutiennent que sous la législation actuelle, la victime est en principe indemnisée au titre de la couverture de la responsabilité des parents et que l'assureur n'exerce qu'un recours limité contre le mineur, le but étant de ne pas obérer durablement la situation financière de ce dernier tout en maintenant un minimum de responsabilisation.

Les représentants des intermédiaires et des consommateurs demandent que l'on cherche à instaurer un régime légal visant à protéger les victimes, sans charger trop lourdement les familles.

Les représentants des consommateurs soulignent que l'assurance RC vie privée doit être assortie de la sécurité juridique voulue en ce qui concerne la garantie offerte et qu'il convient de clarifier l'interprétation des notions d'intention et de faute lourde ainsi que la charge de la preuve en la matière. Les propositions de loi sont dès lors, à leur estime, tout à fait louables et c'est à juste titre qu'elles relèvent, dans le commentaire précédant les articles, le manque de clarté de la jurisprudence et l'évolution constatée en ce qui concerne les notions d'intention et de faute lourde. Ces représentants reconnaissent la nécessité de protéger les parents et les mineurs, sans toutefois permettre un comportement excessif. Ils estiment que les souscripteurs d'une police RC vie privée doivent bénéficier de la sécurité juridique requise en ce qui concerne l'existence et la teneur de la garantie. Ils n'entendent pas se prononcer, dans le cadre du présent avis, sur les aspects sociaux du débat, afin de ne pas entrer dans une discussion politique.

De Commissie merkt op dat naast een aanpassing van het verzekeringsrecht, een wijziging van het gemeen aansprakelijkheidsrecht kan overwogen worden (artikel 1382 e.v. B.W.). Op basis van het huidig aansprakelijkheidsrecht bepaalt de rechter in iedere zaak op soevereine wijze of een minderjarige de "leeftijd des ondersheids" heeft bereikt en bijgevolg een fout heeft gepleegd waarvoor hij/zij persoonlijk aansprakelijk kan worden gesteld. Deze vage term "leeftijd des ondersheids" en de toepassing ervan door de rechtspraak scheidt onzekerheid.

Een meerderheid van de leden van de Commissie zijn van oordeel dat deze onzekerheid zou kunnen opgelost worden door een wettelijke bepaling die stelt dat een minderjarige tot een bepaalde leeftijd (bv. in Nederland 14 jaar) niet persoonlijk aansprakelijk is. Deze oplossing biedt het voordeel dat alle minderjarigen beschermd zijn, niet alleen de minderjarigen die kunnen beroep doen op een (niet-verplichte) verzekering BA Privé Leven die hun ouders hebben onderschreven. De aansprakelijkheid van de ouders voor de daden van hun minderjarige kinderen blijft van toepassing, waardoor de slachtoffers beschermd zijn. De huidige rechtspraak is overigens zeer restrictief in het weerleggen van het vermoeden van het gebrek aan opvoeding in hoofde van de ouders. De vertegenwoordigers van de verbruikers zijn niet overtuigd dat de oplossing ligt in een wijziging van het aansprakelijkheidsrecht.

De Commissie gaat hierna enkel in op de voorstellen tot aanpassing van het verzekeringsrecht.

B. Concrete bemerkingen bij de tekst van de wetsvoorstellen

- deze wetsvoorstellen blijven beperkt tot een regeling voor de dekking van opzettelijke schadegevallen van minderjarigen in het kader van de aansprakelijkheidsverzekering;
- artikel 2: de opportuniteit van het definiëren van het begrip "opzet" kan in vraag gesteld worden vermits de rechtspraak het begrip gedefinieerd heeft. Bovendien is de voorgestelde definitie niet conform de hoger toegelichte en geldende rechtspraak van het

La Commission observe qu'en sus d'une adaptation du droit des assurances, une modification du droit commun de la responsabilité peut être envisagée (articles 1382 et suivants du Code civil). En vertu du droit actuel de la responsabilité, le juge détermine souverainement dans chaque affaire si un mineur a atteint l'"âge du discernement" et a, par conséquent, commis une faute dont il peut être tenu personnellement responsable. Cette notion vague d'"âge du discernement" et son application dans la jurisprudence sont source d'insécurité.

La majorité des membres de la Commission sont d'avis que cette insécurité pourrait être levée par l'instauration d'une disposition légale précisant qu'un mineur, jusqu'à un âge déterminé (par exemple, aux Pays-Bas 14 ans), n'est pas personnellement responsable. Cette solution offre l'avantage de protéger tous les mineurs, et pas uniquement ceux qui peuvent se prévaloir d'une assurance RC vie privée (non obligatoire) souscrite par leurs parents. La responsabilité des parents quant aux actes de leurs enfants mineurs reste applicable, de sorte que les victimes sont protégées. La jurisprudence actuelle est d'ailleurs très restrictive dans la réfutation de la présomption d'un défaut d'éducation dans le chef des parents. Les représentants des consommateurs ne sont pas convaincus que la solution réside dans une modification du droit de la responsabilité.

La Commission n'abordera ci-dessous que les propositions d'adaptation du droit des assurances.

B. Remarques concrètes sur le texte des propositions de loi

- ces propositions de loi se limitent à prévoir un régime de couverture des sinistres intentionnels causés par des mineurs dans le cadre de l'assurance de la responsabilité ;
- article 2 : l'opportunité de la définition de la notion d'"intention" peut être mise en doute, dans la mesure où la jurisprudence a déjà défini cette notion. Il s'avère en outre que la définition proposée n'est pas conforme à la jurisprudence, évoquée ci-dessus,

Hof van Cassatie waarin het begrip opzet sinds 2009 eng is omschreven. Hoewel de toelichting verwijst naar de recente cassatierechtspraak, houdt de voorgestelde definitie in het wetsvoorstel toch een veel ruimere omschrijving in van opzet dan deze bepaald in de rechtspraak en lijkt deze definitie opnieuw het onderscheid tussen opzet en zware fout uit te wissen. De vertegenwoordigers van de verbruikers zijn voorstander van het definiëren van het begrip "opzet" en verwijzen naar eerdere adviezen waarin werd gewezen op de verwarring en de verdeeldheid binnen de toen geldende rechtspraak over de betrokken begrippen;

- artikel 2: voor de definitie van "grove schuld" wordt de term "grove fout" gebruikt. Dit is een cirkelredenering die geen oplossing biedt. De voorgestelde definitie is voorts veel ruimer dan de interpretatie die tot op heden door de rechtspraak aan het begrip grove schuld is gegeven en die in de praktijk wordt toegepast. Bovendien is het moeilijk een omschrijving te geven van het begrip grove schuld die alle mogelijke gevallen kan omvatten die in de polis op uitdrukkelijke en beperkende wijze kunnen bedongen worden. De vertegenwoordigers van de verbruikers menen dat het belangrijk is dat de termen "opzet" en "grove schuld" gedefiniëerd worden;

- artikel 3: aangezien voornoemde gevestigde cassatierechtspraak de bewijslast betreffende het opzet en de grove schuld bij de verzekeraar legt, op basis van de gemeenschappelijke procedurele bewijsregels van artikel 1315 B.W., en oordeelt dat op de verzekeringnemer niet de negatieve bewijslast van het oorzakelijk verband tussen de tekortkoming en zware fout kan gelegd worden, stellen vele commissieleden de vraag of het wel nodig is deze bewijslast nog eens uitdrukkelijk in een bijzondere wet te regelen.

De vertegenwoordigers van de verbruikers benadrukken dat het positief is dat de wetsvoorstellen de begrippen opzet en grove schuld niet alleen definiëren maar ook de bewijslast uitdrukkelijk bij de verzekeraar leggen;

- artikel 4: de formulering is onduidelijk omdat

de la Cour de cassation qui définit la notion d'intention de manière stricte depuis 2009. Bien qu'elles fassent référence, dans leur commentaire, à la jurisprudence récente de la Cour de cassation, les propositions de loi donnent de cette notion une définition beaucoup plus large que celle consacrée par la jurisprudence et semblent à nouveau gommer la distinction entre intention et faute lourde. Les représentants des consommateurs sont favorables à la définition, dans la loi, de la notion d'intention, évoquant à cet égard des avis antérieurs de la Commission qui avaient relevé la confusion et le manque d'unicité de la jurisprudence alors en vigueur concernant cette notion ;

- article 2 : cet article définit la "faute lourde" en se basant sur la notion de "faute grave". Il s'agit d'un raisonnement circulaire qui n'apporte pas de solution. La définition proposée est, en outre, beaucoup plus large que l'interprétation qui a été donnée jusqu'à présent à cette notion par la jurisprudence et qui est appliquée dans la pratique. Il est par ailleurs difficile de donner de la notion de faute lourde une définition susceptible d'englober tous les cas possibles qui pourront être stipulés dans la police de manière expresse et limitative. Les représentants des consommateurs estiment qu'il est important que les notions d'intention et de faute lourde soient définies ;

- article 3 : étant donné que la jurisprudence constante de la Cour de cassation, évoquée ci-dessus, impute à l'assureur la charge de la preuve de l'intention et de la faute lourde en se fondant sur les règles de procédure prévues en la matière par le droit commun (l'article 1315 du Code civil) et estime que la charge de la preuve négative du lien causal entre le manquement et la faute lourde ne peut incomber au preneur d'assurance, de nombreux membres de la commission se demandent s'il est nécessaire de régler à nouveau cette question explicitement dans une loi particulière.

Les représentants des consommateurs soulignent qu'il est positif que les propositions de loi ne définissent pas seulement les notions d'intention et de faute lourde, mais imputent également la charge de la preuve de manière explicite à l'assureur ;

- article 4 : sa formulation n'est pas claire car,

in gevolge het persoonlijk karakter van de opzettelijke fout enkel degene die de schade heeft veroorzaakt, niet verzekerd is. De opzettelijk veroorzaakte schade blijft verzekeraar op basis van de aansprakelijkheid van de personen die instaan voor de minderjarigen (ouders, onderwijzers). In tegenstelling tot wat de toelichting laat uitschijnen, legt het voorgestelde artikel geen verplichting op tot verzekering van opzet maar voorziet het enkel een mogelijkheid waarover de verzekeraar kan beslissen;

- artikel 5: de formulering van artikel 5 in samenlezing met artikel 4 is niet duidelijk. Wat wordt bedoeld? Bedoelt artikel 5 dat opzet en grove schuld tot 16 jaar verplicht gedekt zijn en artikel 4 dat opzet tot 18 jaar kan verzekerd worden?

- wanneer deze voorstellen wet worden, dient ook het KB BA Privé Leven aangepast te worden.

III. ALTERNATIEF VOORSTEL

Onverminderd de voornoemde bemerkingen, heeft de Commissie uitvoerig overleg gepleegd om tot een voorstel te komen als alternatief voor de voorgelegde wetsvoorstellen. Om het doel van de voorgelegde wetsvoorstellen te bereiken, gaan de verschillende delegaties van de Commissie akkoord om wettelijk te bepalen dat de verzekeraar die de burgerlijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé leven dekt, dekking kan geven voor de persoonlijke buitencontractuele aansprakelijkheid van de minderjarige tot de leeftijd van 18 wanneer deze het schadegeval opzettelijk of door grove schuld heeft veroorzaakt.

Bovendien gaat de Commissie akkoord dat de persoonlijke burgerlijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé leven wegens opzettelijk veroorzaakt schadegeval verplicht moet verzekerd worden tot een wettelijk bepaalde leeftijd.

Over de verdere uitwerking van de voorwaarden van

en raison du caractère personnel de la faute intentionnelle, seul celui qui a causé le sinistre n'est pas couvert par l'assurance. Le sinistre causé intentionnellement reste assurable sur la base de la responsabilité des personnes qui répondent des mineurs (parents, instituteurs). Contrairement à ce que laisse entendre le commentaire, l'article proposé n'impose pas l'obligation d'assurer l'acte intentionnel, mais prévoit uniquement une possibilité laissée à l'appréciation de l'assureur ;

- article 5 : la formulation de l'article 5, lu en combinaison avec l'article 4, n'est pas claire non plus. Que veut-on dire ? L'article 5 signifie-t-il que l'acte intentionnel et la faute lourde sont obligatoirement couverts jusqu'à l'âge de 16 ans et l'article 4 que l'acte intentionnel peut être assuré jusqu'à l'âge de 18 ans ?

- si ces propositions de loi deviennent loi, l'AR RC vie privée devra également être adapté.

III. PROPOSITION ALTERNATIVE

Sans préjudice des remarques précitées, la Commission a mené de longs débats pour établir une proposition susceptible de servir d'alternative aux propositions de loi soumises à son avis. Pour atteindre l'objectif de ces propositions de loi, les différentes délégations de la Commission sont d'accord de préciser dans la loi que l'assureur qui couvre la responsabilité civile extracontractuelle relative à la vie privée peut inclure dans cette couverture la responsabilité personnelle extracontractuelle du mineur jusqu'à l'âge de 18 ans pour les sinistres qu'il a causés intentionnellement ou par faute lourde.

La Commission convient en outre que la responsabilité civile personnelle extracontractuelle relative à la vie privée en cas de sinistre causé intentionnellement doit obligatoirement être assurée jusqu'à un âge fixé par la loi.

Sur la manière d'élaborer les conditions de cette pro-

dit alternatief voorstel hebben de delegaties in de Commissie een verschillend standpunt:

1. Met betrekking tot de vraag tot welke wettelijk bepaalde leeftijd de dekking verplicht is.

De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen stellen dat een verplichting tot verzekering van opzet enkel kan opgelegd worden voor de minderjarige die de leeftijd van 14 jaar niet heeft bereikt. Zij zijn van mening dat de responsabilisering van adolescenten moet voorgezet worden. Zij verwijzen daarvoor naar de verhoogde criminaliteit bij jongeren. Een onvoorwaardelijke dekking van de opzettelijke fouten tot de leeftijd van 16 jaar gaat volgens hen te ver en zou de jongeren iedere zin voor verantwoordelijkheid ontnemen. Voor hun keuze voor de leeftijd van 14 jaar verwijzen zij naar het Nederlandse Burgerlijk Wetboek waarin bepaald wordt dat kinderen onder de leeftijd van 14 jaar niet aansprakelijk kunnen gesteld worden voor hun daden; naar de leeftijd van 14 jaar die is vastgesteld voor de opzettelijke fout in het kader van de 29bis dekking in de BA Motorrijtuigenverzekering; en naar de Belgische plannen om de strafrechtelijke meerderjarigheid op de leeftijd van 14 jaar te brengen.

Bovendien wijzen deze vertegenwoordigers er op dat dient rekening gehouden te worden met het feit dat vanaf de gekozen leeftijd, in casu 14 jaar, de minderjarige die een opzettelijke of een grove fout heeft gepleegd, toch nog beschermd zou blijven, vermits de reglementering thans het eventueel verhaal of subrogatie dat de verzekeraar tegen de minderjarige kan instellen, beperkt (artikel 7 KB BA Privé Leven).

De vertegenwoordigers van de tussenpersonen onderschrijven het voorstel van een wettelijke regeling die de dekking van opzet en grove schuld verplicht stelt tot een wettelijk bepaalde leeftijd. Deze welbepaalde leeftijd kan vastgelegd worden op 18 jaar (gelet op de meerderjarigheid), 16 jaar (de leeftijd waarop minderjarigen voor de strafrechtbank kunnen gebracht worden) of 14 jaar.

De vertegenwoordigers van de consumenten geven de voorkeur aan een wettelijke regeling die de verzekering

position alternative, les délégations de la Commission ont des points de vue différents. Ils sont exposés ci-dessous.

1. Concernant la question de savoir jusqu'à quel âge légal la couverture est obligatoire

Les représentants des entreprises d'assurances soutiennent que l'obligation d'assurer l'acte intentionnel ne peut être imposée que pour les mineurs n'ayant pas atteint l'âge de 14 ans. Il faut, selon eux, continuer à responsabiliser les adolescents. Ils évoquent à cet égard l'augmentation de la criminalité chez les jeunes. Couvrir d'office les fautes intentionnelles jusqu'à l'âge de 16 ans va, à leur avis, trop loin et risque d'entraîner une déresponsabilisation des jeunes. Ils justifient leur choix de retenir l'âge de 14 ans en se référant au code civil néerlandais qui prévoit que les enfants, en-deçà de cet âge, ne peuvent être tenus responsables de leurs actes, en précisant que c'est également l'âge retenu pour la faute intentionnelle dans le cadre de l'article 29bis de la loi sur l'assurance obligatoire de la responsabilité en matière de véhicules automoteurs et en rappelant qu'il est envisagé en Belgique de ramener la majorité pénale à l'âge de 14 ans.

Ces représentants font en outre observer qu'il convient de tenir compte du fait que le mineur qui a atteint l'âge retenu, en l'occurrence 14 ans, et qui commet une faute intentionnelle ou une faute lourde resterait protégé, puisque la réglementation limite actuellement le droit de recours ou de subrogation que l'assureur pourrait éventuellement exercer contre le mineur (article 7 de l'AR RC vie privée).

Les représentants des intermédiaires adhèrent à l'idée d'instaurer un régime légal prévoyant l'obligation de couvrir l'acte intentionnel et la faute lourde jusqu'à un âge déterminé par la loi. Cet âge peut être fixé à 18 ans (eu égard à la majorité), à 16 ans (l'âge auquel les mineurs peuvent être déférés devant un tribunal pénal) ou à 14 ans.

Les représentants des consommateurs marquent leur préférence pour un régime légal imposant l'obligation

van de opzettelijke daden van minderjarigen verplicht stelt tot een welbepaalde wettelijk vastgelegde leeftijd (met uitsluiting van het vage begrip "leeftijd des onderscheids"). In lijn met de strafrechtelijke meerderjarigheid van 18 jaar, vragen deze vertegenwoordigers dat deze wettelijke leeftijd bepaald zou worden op 18 jaar. Voor bepaalde gevallen van opzet of grove schuld zou de mogelijkheid kunnen voorzien worden van een vrijstelling of een niet-dekking vanaf de leeftijd van 16 jaar. In ieder geval mogen de verzekerden niet worden geconfronteerd met een onmogelijke bewijslast.

2. Met betrekking tot het toepassingsgebied van de verplichte dekking.

Met betrekking tot het toepassingsgebied, aanvaarden de vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen dat de daad van een minderjarige, een opzettelijke fout of een zware fout, verplicht verzekerd wordt tot de leeftijd van 14 jaar voor zover het gaat over de aansprakelijkheidsverzekeringen die waarborgen bieden met betrekking tot het privéleven en onder toepassing vallen van het KB BA Privé Leven.

Deze vertegenwoordigers stellen voor om enerzijds de verzekeraarbaarheid van de opzettelijke daad van de minderjarige die de leeftijd van 18 jaar niet heeft bereikt, te bepalen in een nieuw in te voeren artikel na artikel 77 WLVO, zoals voorgesteld in de voorgelegde wetsvoorstellen, en anderzijds de verplichte dekking van de opzet tot de leeftijd van 14 jaar te regelen door een wijziging van artikel 6, 6°, van het KB BA Privé Leven. De door hen voorgestelde tekst van dit nieuwe artikel 6, 6° luidt: "van de dekking kunnen worden uitgesloten ... de schade uit de persoonlijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst van de verzekerde die de leeftijd van 14 jaar heeft bereikt en die een schadegeval heeft veroorzaakt dat het gevolg is van opzettelijke daden of gevallen van grove schuld die op uitdrukkelijke en beperkende wijze in de algemene voorwaarden van de overeenkomst zijn bepaald".

Deskundigen stellen dat het voor de coherentie van de juridische regeling aangewezen is om in één en hetzelfde artikel in de WLVO zowel de verzekeraarbaarheid

d'assurer les actes intentionnels des mineurs jusqu'à un âge déterminé, fixé par la loi (sans utiliser la notion vague d'"âge du discernement"). Ils demandent que cet âge légal soit fixé à 18 ans, afin de l'aligner sur l'âge de la majorité pénale, qui est de 18 ans. L'on pourrait prévoir, pour certains cas d'acte intentionnel ou de faute lourde, la possibilité d'une franchise ou d'une privation de couverture à partir de l'âge de 16 ans. Les assurés ne peuvent en tout cas pas se voir obligés d'assumer la charge de la preuve, laquelle serait impossible à apporter.

2. Concernant le champ d'application de la couverture obligatoire

Concernant le champ d'application, les représentants des entreprises d'assurances acceptent que l'acte d'un mineur, qu'il s'agisse d'une faute intentionnelle ou d'une faute lourde, soit obligatoirement assuré jusqu'à l'âge de 14 ans pour autant que l'on opère dans le cadre des assurances en responsabilité qui offrent des garanties concernant la vie privée et tombent dans le champ d'application de l'AR RC vie privée.

Ces représentants proposent, d'une part, d'inscrire l'assurabilité de l'acte intentionnel du mineur n'ayant pas atteint l'âge de 18 ans dans un nouvel article à insérer après l'article 77 de la LCAT, comme suggéré dans les propositions de loi présentées, et, d'autre part, de régler la couverture obligatoire de l'acte intentionnel jusqu'à l'âge de 14 ans en modifiant l'article 6, 6°, de l'AR RC vie privée. Le texte du nouvel article 6, 6° qu'ils proposent s'énonce comme suit: "Peuvent être exclus de la garantie ... les dommages découlant de la responsabilité personnelle extracontractuelle de l'assuré ayant atteint l'âge de 14 ans, auteur d'un sinistre résultant d'actes intentionnels ou de fautes lourdes déterminés expressément et limitativement aux conditions générales du contrat".

Des experts soulignent qu'il s'indique, dans un souci de cohérence du régime juridique, de prévoir dans un seul et même article de la LCAT aussi bien

van opzet tot de leeftijd van 18 jaar, als de verplichting tot dekking van de persoonlijke aansprakelijkheid wegens opzettelijke daad en grove schuld tot de leeftijd van X jaar, te bepalen. Zij zien geen enkele toegevoegde waarde in het voorstel van de vertegenwoordigers van de verzekeraars om in de WLVO aan de Koning de delegatie te geven om de dekking als verplichting op te leggen voor de verzekerden die de leeftijd van 14 jaar niet hebben bereikt en dienvolgens artikel 6, 6° van het KB BA Privé Leven te wijzigen.

Voorts hebben deze deskundigen vragen bij de beperking van het toepassingsgebied van de voorgestelde regeling. Vooreerst dient er duidelijkheid te bestaan over wat dient verstaan te worden onder het begrip "verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé leven". Ten tweede rijst de vraag of het zinvol is deze verplichte dekking voor minderjarigen te beperken tot de buitencontractuele aansprakelijkheid met betrekking tot het privé leven, met uitsluiting van de contractuele aansprakelijkheid. Zeker tot de leeftijd van 14 jaar is er weinig risico op contractuele aansprakelijkheid in hoofde van een minderjarige. De vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen benadrukken dat dit niet het doel van de wetgever is. Zij wijzen er op dat hun voorstel alle situaties van het privéleven betreft waarin de minderjarige buitencontractueel aansprakelijk kan gesteld worden (sportclub, vrijwilligerswerk, ...) en niet alleen de situaties verbonden aan de familiale sfeer.

Er wordt ook opgemerkt dat het aangewezen is de door de vertegenwoordigers van de verzekeringsondernemingen voorgestelde tekst van artikel 6, 6° te verduidelijken als volgt: "van de dekking kunnen worden uitgesloten ... de persoonlijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst van de verzekerde die de leeftijd van 14 jaar heeft bereikt wegens de schade veroorzaakt door de gevallen van grove schuld die op uitdrukkelijke en beperkende wijze in de overeenkomst zijn bepaald of door opzettelijke daad".

l'assurabilité de l'acte intentionnel jusqu'à l'âge de 18 ans que l'obligation de couverture de la responsabilité personnelle en cas d'acte intentionnel ou de faute lourde jusqu'à l'âge de X ans. Ils ne voient pas en quoi réside la valeur ajoutée de la proposition des représentants des assureurs lorsqu'ils préconisent d'inscrire dans la LCAT une disposition habilitant le Roi à imposer cette couverture pour les assurés n'ayant pas atteint l'âge de 14 ans et de modifier en conséquence l'article 6, 6°, de l'AR RC vie privée.

Ces experts s'interrogent par ailleurs sur la limitation du champ d'application du régime proposé. Il conviendrait d'abord de faire la clarté sur ce qu'il y a lieu d'entendre par "assurance de la responsabilité civile extracontractuelle relative à la vie privée". Se pose ensuite la question de savoir s'il est judicieux de limiter cette couverture obligatoire des mineurs à la responsabilité extracontractuelle relative à la vie privée, en excluant la responsabilité contractuelle. En effet, jusqu'à l'âge de 14 ans, il y a peu de risque de voir mise en cause la responsabilité contractuelle dans le chef d'un mineur. Les représentants des entreprises d'assurances soulignent que telle n'est pas l'objectif poursuivi par le législateur. Ils font observer que leur proposition vise toutes les situations de la vie privée dans lesquelles le mineur peut être déclaré responsable de manière extracontractuelle (club de sport, travail de bénévolat, ...) et pas seulement les situations liées à la sphère familiale.

L'on relève également qu'il serait indiqué de préciser le texte proposé par les représentants des entreprises d'assurances pour l'article 6, 6°, comme suit: "Peuvent être exclus de la garantie ... la responsabilité personnelle extracontractuelle de l'assuré ayant atteint l'âge de 14 ans, lorsqu'il est l'auteur d'un sinistre résultant d'actes intentionnels ou de fautes lourdes déterminées expressément et limitativement au contrat."

III. BESLUITEN

De Commissie voor Verzekeringen heeft de voorgedragen wetsvoorstellen onderzocht en op basis van de doelstelling die daaraan ten grondslag ligt een alternatief voorstel besproken. De verschillende delegaties van de Commissie gaan akkoord om wettelijk te bepalen dat de verzekeraar die de burgerlijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé leven dekt, dekking kan geven voor de persoonlijke buitencontractuele aansprakelijkheid van de minderjarige tot de leeftijd van 18 wanneer deze het schadegeval opzettelijk of door grove schuld heeft veroorzaakt.

Bovendien gaat de Commissie akkoord met een verplichte dekking van de persoonlijke burgerlijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé leven wegens opzettelijk veroorzaakt schadegeval en dit tot een wettelijk bepaalde leeftijd.

Over de wettelijk bepaalde leeftijd van deze verplichte dekking en over de waarborgen waarin deze verplichte dekking moet bedongen worden, zijn de standpunten hoger toegelicht.

De Voorzitster,

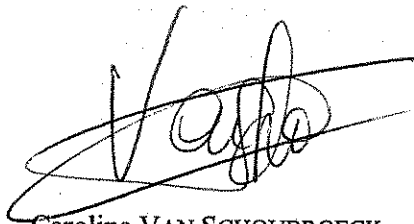
III. CONCLUSIONS

La Commission des Assurances a examiné les propositions de loi soumises à son avis et a débattu d'une proposition alternative sur la base de l'objectif sous-tendant ces propositions. Les différentes délégations de la Commission sont d'accord de préciser dans la loi que l'assureur qui couvre la responsabilité civile extracontractuelle relative à la vie privée peut inclure dans cette couverture la responsabilité personnelle extracontractuelle du mineur jusqu'à l'âge de 18 ans pour les sinistres qu'il a causés intentionnellement ou par faute lourde.

La Commission marque également son accord sur la couverture obligatoire de la responsabilité civile personnelle extracontractuelle relative à la vie privée en cas de sinistre causé intentionnellement et ce jusqu'à un âge déterminé dans la loi.

Les différents points de vue concernant l'âge légal jusqu'auquel cette couverture serait obligatoire et concernant les garanties dans lesquelles cette couverture obligatoire doit être stipulée, sont exposés ci-dessus.

Le Présidente,

Caroline VAN SCHOUBROECK